

فهم قرآن حکیم

تفسیر سوره های قرآن
بر اساس تائیب نزول

محمد عابد الجابری
ترجمه محسن آرمین

نشر نبوی

سروش‌نامه: جابری، محمدعابد، ۱۳۳۶-۲۰۱۰ م. Jabiri, Muhammad Abid • عنوان قرارداد: فهم‌القرآن الحکیم: التفسیر الواضح حسب ترتیب النزول فارسی. • عنوان و نام پدیدآور: فهم قرآن حکیم: تفسیر سوره‌های قرآن بر اساس ترتیب نزول / محمد عابد الجابری؛ ترجمه محسن آرمین؛ ویراستار: نرگس ایمانی مرنی. • مشخصات نشر: تهران، نشر نی، ۱۳۹۸ • نوبت چاپ: چاپ اول، ۱۳۹۹ • مشخصات ظاهری: ج. ۱، ۲۷۶ ص؛ ج. ۲، ۶۹۴ ص. • شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۲۵۴-۵ • یادداشت: عنوان دیگر: تفسیر سوره‌های قرآن بر اساس ترتیب نزول. • موضوع: تفاسیر اهل سنت • فهرست‌نویسی: فیبا • شناسه افزوده: آرمین، محسن ۱۳۳۳- • مترجم: ایمانی مرنی، نرگس، BP۹۸ • رده‌بندی گنگره: ۲۹۷/۱۷۹ • شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۸۵۹۳۷-۱۳۶۳

قیمت: ۸۸۰۰۰ تومان

نشرنی

فهم قرآن حکیم

تفسیر سوره‌های قرآن بر اساس ترتیب نزول

محمد عابد الجابری

جلد دوم

مترجم: محسن آرمین

ویراستار: نرگس ایمانی مرنی

نمایه‌ساز: بهنام رمضان‌نژاد

صفحه‌آرا: الهه خلیج‌زاده

لیتوگرافی: باختر • چاپ: غزال • صحافی: غزال

چاپ اول: تهران، ۱۳۹۹، ۱۱۰۰ نسخه

شابک جلد دوم: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۲۵۴-۵

شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۲۵۴-۵

نشانی: تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰

کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۷۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۸۸۰۰۴۶۵۸۹، نامبر: ۸۹۷۸۲۴۶۴

www.nashreny.com • email: info@nashreny.com • nashreny

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن کلاً و جزئاً، به‌صرفه صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

مقدمه. آشکار ساختن دعوت و پنداری در آن	۹
--	---

مجله چهارم

پایداری در اجرای قرار و تماس با قبایل

سخن آغازین	۳۵
۵۳. سورة حجر	۴۱
۵۴. سورة انعام	۵۸
۵۵. سورة صافات	۹۶
۵۶. سورة لقمان	۱۱۲
۵۷. سورة سبأ	۱۲۲

تکمله و چشم اندازی به موضوع:

جریان دعوت در موسم سالیانه عرب را هدف قرار می دهد	۱۳۵
---	-----

مرحله پنجم

محاصره پیامبر و خاندانش در شعب ابوطالب و هجرت مسلمانان به حبشه

۱۴۱	 سخن آغازین
۱۴۵	 ۵۸. سورة زمر
۱۶۲	 ۵۹. سورة غافر
۱۸۱	 ۶۰. سورة فصلت
۱۹۴	 ۶۱. سورة شوری
۲۱۶	 ۶۲. سورة زخرف
۲۳۲	 ۶۳. سورة دخان
۲۴۲	 ۶۴. سورة جاثیه
۲۵۱	 ۶۵. سورة احقاف
۲۶۵	 تکمله و چشم اندازی به موضوع: مسأله هدایت و گمراهی

مرحله ششم

پس از محاصره: ادامه ارتباط با قبیل و آمادگی برای هجرت به مدینه

۳۰۳	 سخن آغازین
۳۱۲	 ۶۶. سورة نوح
۳۲۰	 ۶۷. سورة ذاریات
۳۲۷	 ۶۸. سورة غاشیه
۳۳۱	 ۶۹. سورة انسان
۳۳۶	 ۷۰. سورة كهف
۳۶۳	 ۷۱. سورة نحل
۳۹۰	 ۷۲. سورة ابراهیم
۴۰۷	 ۷۳. سورة انبیاء

۴۲۴	۷۴. سورة مؤمنون
۴۴۱	۷۵. سورة سجده
۴۴۹	۷۶. سورة طور
۴۵۶	۷۷. سورة ملک
۴۶۱	۷۸. سورة حاقه
۴۶۶	۷۹. سورة معارج
۴۷۵	۸۰. سورة نباء
۴۸۰	۸۱. سورة نازعات
۴۸۸	۸۲. سورة انعام
۴۹۳	۸۳. سورة انسان
۵۱۳	۸۴. سورة مزمل
۵۱۹	۸۵. سورة رعد
۵۳۴	۸۶. سورة اسراء
۵۶۴	۸۷. سورة روم
۵۸۳	۸۸. سورة عنكبوت
۶۰۱	۸۹. سورة مطففين
۶۰۷	۹۰. سورة حج
۶۳۳	تکمله و چشم اندازی به موضوع: هجرت به مدینه
۶۳۹	بازگشت به آغاز. چکیده: روش و نتایج
۶۸۱	فهرست موضوعی شرح ها و تکمله ها
۶۸۳	منابع مؤلف
۶۸۵	منابع مترجم
۶۸۷	نمایه

مقدمه

آشکار ساختن دعوت و پایداری در آن

۱. از دعوت مخفی تا دعوت علنی

همه نویسندگان سیره نبوی - نیز منسوران قرآن به روایتی استناد کرده‌اند که به موجب آن پیامبر تا نزول آیه شریفه «فَاصْلِحْ بِنَا» (حجر: ۹۴) (به شماره ۵۳ در جدول ترتیب نزول مورد اعتماد ما) همچنان به دعوت پنهانی ادامه می‌داد. آنان تاریخ نزول این آیه را سال سوم یا چهارم بعثت ذکر کرده‌اند. آنان همچنین تعداد مسلمانان در این زمان را حدود چهل تن شمرده‌اند. چنان‌که در جلد اول این کتاب نشان دادیم، دعوت محمدی تا زمان علنی شدن، سه مرحله را پشت سر گذاشت. سوازی این سه مرحله عبارت بودند از: نبوت و ربوبیت و الوهیت، بعث و جزا، باطل شمرن سرک و نا بخردانه خواندن عبادت بت‌ها. به نظر من برای طی این مراحل زمانی بیش از چهار سال لازم است. چنان‌که دانستیم، این عبدالله بن مسعود بود که با قرائت سورة الرحمٰن در مسجد الحرام به تلاوت علنی قرآن اقدام کرد و بزرگان قریش که در انجمن‌های خود حاضر بودند آن را شنیدند و درباره آن با یکدیگر به بحث و گفت‌وگو پرداختند. پیغمبر (ص) نیز سورة نجم را در همین مکان قرائت کرد. همچنین دانستیم که پیش و پس از این دو واقعه جدال با بزرگان قریش جریان داشت و آنان پیغمبر را به سحر و کهانت و جنون و... متهم می‌کردند و قرآن مکرراً پاسخ اتهامات ایشان را می‌داد. این واقعیات جایی برای این ادعا

باقی نمی‌گذارد که بگوییم پیغمبر (ص) تا نزول آیه «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ» در سوره حجر، به شماره ترتیب نزول ۵۳، به دعوت مخفی ادامه می‌داد، در حالی که سوره نجم در فهرست ترتیب نزول در مرتبه ۲۲ قرار دارد و نویسندگان سیره و مفسران قرآن زمان نزول آن را همزمان با هجرت اول به حبشه در میانه سال پنجم بعثت — سال اسلام آوردن حمزه عموی پیغمبر و عمر بن خطاب — ذکر کرده‌اند و چنان‌که می‌دانیم اسلام آوردن این دو تن کاملاً علنی بود و نوعی هم‌اوردطلبی در برابر دشمنان دعوت محمدی و نقطه عطفی در تاریخ این دعوت به شمار می‌آمد.

از یک سو، آیه مذکور پیغمبر را چنین مورد خطاب قرار می‌دهد: «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ. الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ»^۱ (حجر: ۹۴). آنان از این آیات فرمان پایان دعوت مخفی و آغاز دعوت علنی را فهمیده‌اند، در حالی که معنای این آیات نشان می‌دهد که در زمان نزول آن، دعوت به صورت علنی جریان یافته است. در این صورت، فرمان به پایداری بر دعوت «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ» در کنار فرمان رویگردانی^۲ مشرکان «وَاعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ» چه معنایی می‌تواند داشته باشد، در حالی که اینها همان مشرکان مخاطب دعوت بوده‌اند؟

به عقیده ما، سخن ابن اسحاق درباره این آیات صحیح‌تر است. او می‌گوید: «چون قریش بر خصومت و آزار مسلمانان و استهزای رسول خدا ادامه دادند، خداوند متعال این آیات را نازل فرمود.»^۳ مقتضای این سخن آن است که «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ» معنایی بیش‌تر و فراتر از انتقال از مرحله دعوت غیرعلنی به دعوت علنی داشته باشد، بدین معنا که مقصود از «پایداری بر دعوت» باید آغاز مرحله جدیدی در دعوت باشد. در نتیجه، به گمان ما «پایداری» معنایی فراتر از خروج پیغمبر (ص) از مکه خود در منزل ارقم بن ارقم دارد. برخی از مفسران و نویسندگان سیره نیز که تاریخ این حادثه را در سال‌های سوم و چهارم ذکر کرده‌اند، همین نظر را دارند.

۱. پس آن‌چه را بدان فرمان یافتی آشکار کن و از مشرکان روی بگردان. هر آینه ما تو را از استهزاءکنندگان کفایت کردیم. آنان که با خدای یکتا خدایی دیگر گیرند، پس زودا که [سرانجام گمراهی و کیفر خویش] بدانند.

۲. ابن هشام، السيرة النبوية، ۱: ۴۰۱.